

Budapesti Negyed 46. (2004/4)

Fővárosi kaszinók a 19. században

NOVÁK BÉLA

Az első: a Nemzeti Kaszinó

A hazai kaszinók számára mintául szolgáló klubok őshazája Anglia volt, ahol már a 16. században kialakultak a klubok csírái: a vendéglőkben rendszeresen találkozók, számláikat közösen kifizető asztaltársaságok. A "club one's resources" kifejezés mindmáig a közös célra történő pénzgyűjtést jelenti. Ezek a kompániák nem csak szórakozni gyűltek egybe, de sokszor üzleteket is kötöttek, a találkozásnak teret adó vendéglők és kocsmák pedig raktárként és árubemutató teremként is működtek. A 18. század második felére aztán ezekből az üzletelő, szórakozó asztaltársaságokból alakult ki a híres angol klubélet, amelyben minden társadalmi réteg megtalálta a maga helyét a törzskocsmától az előkelő klubig.

Amikor Széchenyi István első ízben járt a szigetországban, vendéglátói természetesen az

utóbbiakba, a zártkörű klubok világába vezették be. Itteni élményei ösztönözték arra, hogy itthon is valami hasonlóval kísérletezzék. Már az 1825-ös pozsonyi országgyűlés idején egyfajta "magánkaszinót" rendezett be gróf Károlyi Györggyel közösen fenntartott szálláshelyén, ahol élénk társadalmi élet zajlott. Ennek a gyűlhelynek állandóvá tételén kezdett el fáradozni 1826 végén.²

Segítőtársaival részvényívet köröztek, amelyben 100 forintos befizetéseket gyűjtöttek egy "valódi" kaszinó létrehozására. Az aláíróknak Széchenyi személyesen küldött szét egyforma szövegű leveleket, melyben a "lófuttatás idejére", 1827. június 10-ére, a pesti Dorottya utcai Vogel-házba hívja őket a kaszinó megalapítására. Ebből a levélből tudható, hogy a szétküldés idején, 1827 áprilisában, már 164 aláírás gyűlt össze, és még 36-ra volt remény, úgyhogy 200 taggal való indulásra számíthattak.

Azonban csak 46 fő jött el, aminek az oka a még mindig tartó országgyűlés lehetett. Az összegyűltek Brudern József elnökle alatt így is kimondták a kaszinó megalapítását, amelynek ekkor "Pesti Casino" volt a neve. A szabályzat kidolgozása céljából tízfős bizottságot hoztak létre, ebben helyet kapott, mások mellett, Wesselényi Miklós, Döbrentei Gábor mint jegyző és természetesen az ötletadó Széchenyi. Ő szorgalmazta, hogy az igazgatóság három tagja közül egy háromévenként cserélődjön, ugyanígy a 24 tagú választmány évenként rotálódjon 1/3-os megújulással. Mindezzel azt kívánta elérni, hogy kortársai közül minél többen szerezzenek egy intézményben vezetői tapasztalatot.[1]

Széchenyi céljairól az alakuló ülésen így nyilatkozott: "... hogy a Londoni, Párisi, Gráci, Prágai s több casinok példáján, a mi Hazánkban is legyen egy olyan megkülönböztetettebb díszes összegyülekező hely, melyen főbb és előkelőbb s jobb nevelésűek, eszes, értelmes férfiak a társasági rendek mindenik osztályából egymással vagy barátságos beszélgetés végett találkozzanak, vagy többféle politikai ujságokat, mint amilyeneket rendszerint a kávéházakban találni lehet, s hasznos gazdasági, tudományos, művészi hónapos írásokat olvassanak. Magokat pedig üres óráikban illendően mulathassák, vagy ha történnék, hogy ezutánra több magyar főúri házak az esztendőnek egy részét itten Pesten töltenék, ezek közül azok, akik külön házat nem tartanak, a Casinóban egyúttal kények szerint való vendéglőt is lelhessenek és így azt, amit az életnek gyönyörűbbé tehetésére nézve idegenben bőven feltalálnak, nálunk hazánkban is lassankint mindinkább pótolva leljék s ez által folyvást többen és többen ide szokjanak."[2]

Széchenyi tehát nem egyszerűen valamiféle zártkörű társaság megalapításán fáradozott. Azt szerette volna, ha az arisztokrácia, melyet ő továbbra is az ország vezető erejének tartott, nemcsak egymással érintkezne rendszeresen, hanem a nem arisztokrata, esetleg még csak nem is nemesi származású értelmiséggel is. Ebből az érintkezésből pedig a nemzet számára hasznos eszmecsere alakulna ki.

<http://epa.oszk.hu/00000/00003/00033/novak.html>